

TƏRANƏ RÜSTƏMOVA
AMEA Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı muzeyi
İstiqlaliyyət 53
aykarustemli@mail.ru

TƏMSİL SEYİD ƏZİM YARADICILIĞININ BİR QOLU KİMİ

Xülasə

Azərbaycan və Şərqi folklorundan, dünya yazılı ədəbiyyatından bəhrələnərək yeni, orijinal əsərlər yazan Seyid Əzim özündən sonra ədəbi bir məktəb yaratmışdır.

Müəllifin təqdim olunan məqaləsində XIX əsr Azərbaycan ədəbi-ictimai fikir tarixində maarifçi, publisist, lirik və satirik şair, eyni zamanda görkəmli təmsilnəvis kimi tanınan S.Ə.Şirvaninin təmsil yaradıcılığı tədqiq olunur. Belə ki, məqalədə Seyid Əzimin qələmə aldığı təmsillər bədii və pedaqoji yaradıcılığının bir qolu kimi tədqiqatə cəlb olunur.

Şairin təmsil yaradıcılığına toxunan məqalə müəllifi şairin Azərbaycan xalq nağılları, “Kəlilə və Dimnə” motivləri ilə səsləşən təmsilləri haqqında ətraflı məlumat verir. Həmçinin məqalədə S.Şirvaninin M.Füzuli, U.Zakani, İ.A.Krılov və İ.İ.Dmitriyevdən tərcümə etdiyi təmsilləri araşdırılır. Eləcə də Seyid Əzimin əruz vəzninin səri bəhrində yazdığı “Siçan və pişik”, “Ayı və arılar” təmsilləri nümunələr əsasında tədqiq olunur.

Məqalə müəllifi XIX əsrin I yarısında Azərbaycanda yeni, dünyəvi məktəblərin açılmasında, maarifçi-realist ədəbiyyatın inkişafında böyük xidməti olmuş S.Ə.Şirvaninin pedaqoji fəaliyyətindən də danışır. Məqalədə şairin “Rəbil-ətfal” dərsliyindən söhbət açılır. Eyni zamanda sənətkarın sözügedən dərslidə yer alan alleqorik hekayələri, təmsilləri haqqında da məlumat verilir.

Açar sözlər: alleqoriya, folklor, təmsil, XIX əsr, ədəbiyyat, S.Ə.Şirvani, dərslük

XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı dövrünün ictimai-siyasi hadisələri ilə əlaqədar olaraq əvvəlki zamanlara nisbətən daha ziddiyyətli inkişaf yoluna qədəm qoymuşdur. Belə ki, ədəbiyyatın mövzu dairəsi dövrün tələbinə uyğun gətdikcə genişlənmiş, mündəricəsi dolğunlaşıb ictimailəşmişdir. Yeni dövrə uyğun ədəbi növlər, janrlar yaranmış, ədəbiyyat tədrisən hekayəçiliyə, ictimai satiraya və dramaturgiyaya doğru inkişaf etməyə başlamışdır. Məhz milli dramaturgiyanın, faciə janrının, tarixi faciənin, satirik şeirin, mətbuatın, teatrın yaranması və s. bu kimi yeniliklərinə görə XIX yüzili “novator əsr”i adlandırmaq olar.

Bu yeniliklər sırasında təmsilin bir janr olaraq bərqərar olması da xüsusi qeyd edilməlidir. Belə ki, klassik ədəbiyyatdakı təmsil yaradıcılığı ənənələri rus və dünya təmsilinin təsiri ilə özünün yeni yüksəliş mərhələsinə qədəm qoyub alleqorizmdən real həyat hadisələrini əks etdirən bir ədəbi janra çevrilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, XIX əsr Azərbaycan cəmiyyətinin mühüm ictimai-siyasi və əxlaqi-mənəvi problemləri məhz bu dövrdə təmsilin yaranmasının başlıca səbəbi kimi dəyərləndirilə bilər.

Ədəbiyyatımızda mövzu baxımdan aktuallaşmış, formaca zənginləşmiş təmsil janrının Abbasqulu ağa Bakıxanov, Qasım bəy Zakir kimi görkəmli nümayəndələri sırasında Seyid Əzim Şirvaninin də adını xüsusi vurğulamaq lazımdır. O, XIX əsrin görkəmli təmsilnəvisi, eyni zamanda ədəbi-ictimai fikir tariximizdə maarifçi, publisist, lirik və satirik şair kimi də tanınmışdır.

Şairin bütöv yaradıcılığı, demək olar ki, bilavasitə xalq ədəbiyyatı ilə bağlı olmuşdur: “Onlarla nağıl, rəvayət, əfsanə, atalar sözü, bayatı və s. nümunələri nəzmə çəkən, şeirlərində istifadə edən Seyid Əzim ... folklorlardan istənilən qədər bədii təsvir vasitələri, dil, üslub xüsusiyyətləri, surətlər qaləriyası götürmüşdür” (4, 25).

Azərbaycan və Şərqi folklorundan, yazılı ədəbiyyatından bəhrələnərək Məhəmməd Füzuli ənənələrinin davamçısı, qəzəl ustası kimi şöhrətlənən Seyid Əzim lirik şeirlərini ictimai motivlərlə

zənginləşdirərək onların real həyatla əlaqəsini qüvvətləndirmişdir. Xüsusən, “Əkinçi” qəzetinin nəşri Seyid Əzimin özündən əvvəl yaşayıb-yaradan klassiklərin ənənələrini davam etdirərək dövrünün ictimai həyatı ilə bağlı olan mənzum hekayələr, öyüdlər, nağıllar və təmsillər yazmağa daha da sövq etmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, S.Əzim təmsillərində hadisələri elə ustalıqla təsvir edir ki, oxucunu buna inandırır, onda bütün mənfiliklərə qarşı nifrət, nəcib insani sifətlərə qarşı isə rəğbət hissi oyadaraq nəticə çıxartmağa vadar edir. Sadə və yığcam mükəllimə formasından məharətlə istifadə edən Seyid Əzim obrazların daxili aləmini sənətkarlıqla açmışdır.

Şairin təmsil istiqamətindəki yaradıcılığına dünya təmsilnəvisləri üçün əsas mövzu mənbəyi hesab olunan “Kəlilə və Dimnə”, Cəlaləddin Rumi, İ.A.Krılov, İ.İ.Dmitriyev və s. bu kimi bir sıra Şərq və Qərb sənətkarlarının təmsilləri ilə tanışlığı olduqca əhəmiyyətli təsir göstərmişdir. Belə ki, S.Ə.Şirvani məşhur sənət abidəsi olan “Kəlilə və Dimnə”nin təsiri ilə “Aslan və iki öküz”, “Dəvə və balası”, “Xoruz və çaqqal”, “Eşşək və arılar” təmsillərini nəzmə çəkmişdir.

Seyid Əzim həmçinin Sədi Şirazinin “Bustan” əsərindən “Qarının pişiyi” təmsilini eyni adda, “Kəllə və alim” təmsilini isə “Abid və quru kəllə” başlığı altında işləyərək özünəməxsus orijinallıqla qələmə almışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, Sədi “Qarının pişiyi” təmsilində fikirlərini qısa, konkret üsulla 5 beytdə ifadə etdiyi halda, S.Əzim bu mövzunu forma və məzmun baxımından genişləndirərək təmsildəki pişik obrazının həm başqa pişiklərlə, həm də qarı ilə dialoqunu verərək 64 beyt həcmində orijinal sənət nümunəsi yaratmışdır. Nümunələrə nəzər salaq:

S.Şirazi:

Düşündü: bu oxdan qurtarsaydım can,
Mən öz xarabamda tutardım siçan.
Səni balçın arı sancmamış hələ,
Keçin doşabınla, qənaət eylə (5, 121).

S.Ə.Şirvani:

Küncə sıxıldı, dedi ki, ey xuda!
Olsam əgər bu ox atandan rəha,
Tışraya çıxsam dəxi viranədən,
Bədir mənə məhzəri-pizəzən (6, 115).

Və yaxud S.Şirazinin “Kəllə və alim”i ilə S.Ə.Şirvaninin “Abid və quru kəllə” təmsillərini müqayisə edək:

S.Şirazi:

Deyirlər Dəclədə bir quru kəllə
Bir arif kişiye söyləyib belə:
Mən də bir zamanlar hökmdar idim,
Ölkələr fəth edən hökmdar idim.
Bəxtim kömək etdi, diz çökdü yağı.
Aldım qüdrətimlə bütün İraqı.
İstədim Kirmanı tutum sonra mən,
Əfsus kəlləm oldu qurdlara məskən.
Uyma gəl qəflətə qoca dünyada,
Ölən insanları sən gətir yada (5, 40).

S.Ə.Şirvani:

O quru kəllə nitqə gəldi rəvan,
Dedi: – Ey abidi-fəriştənişan.
Şah idim mən cahanda izzət ilə,
Ruzgarım keçirdi şövkət ilə...
Eylədi dəhr eyşimi bərbad,
Mürği-ruhə əcəl olub səyyad...

Qəbrimi seyl həm fəna qıldı,
Məni bu halə mübtəla qıldı.
Seyyida, bir diyardır bu fəna–
Ki, bərabərdir onda şahü-gəda (6, 94-95).

Hər iki nümunədə abidin kəllə ilə alleqorik üsulla verilən dialoqunda dünyanın faniliyi önə çəkilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Seyid Əzim eyni zamanda XIV əsr İran şairi Übeyd Zəkaninin “Siçan və pişik” təmsilini də farscadan ana dilinə çevirərək əsərə geniş müqəddimə yazmışdır. “...Təmsilin orijinalı 218 misradır. Seyid Əzim isə ona 381 yeni misra əlavə etmişdir” (2, 212).

Nəql eləyim gəl sənə bir dastan,
Farsi ilə nəzm eyləyib batan.
Türki ilə mən ani təhrir edim.
Könlünü şad et, sənə təqdir edim.
Bircə qulaq ver belə dəvayə sən,
Eylə nəzər şurişü qövğayə sən.
Bil ki, nə sultan, nə xanın cəngidir.
Bir pişik ilə siçanın cəngidir (6, 78).

Seyid Əzim Məhəmməd Füzulinin “Kürbə və səg” (“İt və pişik”) qitəsinə nəzirə olaraq yazdığı “İtlə pişiyin söhbəti” təmsilində Füzuli üslubunu saxlayaraq şeiri müasiri olduğu dövrlə əlaqələndirmişdir.

Azərbaycan ədəbiyyatında Abbasqulu ağa Bakıxanovla başlayan təmsil tərcüməçiliyini Seyid Əzim davam və inkişaf etdirərək XVIII əsr rus təmsilçiləri İ.İ.Dmitriyevdən “Xoruz, pişik və siçan balası”, İ.A.Krılodan “Şir və siçan”, “Bülbüllər” təmsillərini dilimizə tərcümə etməklə daha da qüvvətləndirmişdir.

Qeyd etdiyimiz kimi, Seyid Əzimin yaradıcılığı birbaşa folklorla bağlı olmuşdur. Belə ki, mövzusu Azərbaycan xalq nağılı motivlərindən götürülmüş “Zahidi-müstəcabüddəvə” yəni, “Zahidin nağılı” təmsilində şair afıtab (günəş), əbr (bulud), boran (yağış), xak (torpaq), nabat (bitki), qoyun, siçan kimi alleqorik obrazlar vasitəsilə olduqca maraqlı bir süjet xətti qurmuşdur:

Sözü qıldı təمام çün qəssab,
Gördü zahid ki, düzgəlib bu hesab.
Cins öz cinsinə olur vasil,
Hissən qıldı bu qışsədən hasil.
Bu sözə çoxdu hüccəti-qate-
Ki, olur şey əslinə race.
Cins cinsin həmişə cəzb eylər,
Yoxdur bu işdə söhbəti-digər (7, 211).

Şairin “Ayı və siçan” təmsili də “Aslan və siçan” Azərbaycan xalq nağılı ilə səsləşir. Nəsr formasında olan folklor nümunəsini nəzmə çəkən şair insanın fani dünyada etdiyi yaxşılıqların mütləq özünə qayıdacağı fikrini təmsilində əsas götürür.

Yaşadığı dövrün, mövcud quruluşun eyib və bəlalarını şair “Aslan və qarışqa”, “Dəvə və balası”, “Eşşək və arılar”, “Xoruz və çaqqal” kimi ictimai məzmun daşıyan təmsillərində üstüörtülü şəkildə, alleqorik üsulla tənqid edir.

Onu da qeyd etmək ki, Seyid Əzimin təmsillərinin dili sadə və aydındır. Belə ki, o xalq danışığı dilinə yaxın olan təmsillərini əruz vəzninin oynaq bəhrində, məsnəvi şəkildə yazmışdır. Nümunə kimi S.Ə.Şirvaninin əruz vəzninin səri bəhrində qələmə aldığı “Siçan və pişik” təmsilinə nəzər salmaq:

Müftəilün	müftəilün	fAilün
Var idi bir	şəhr də bir	bəd pişik
Kim yo xi di	bir be lə mür	təd pi şik (6, 75).

Və yaxud şairin eyni bəhrdə yazdığı “Ayı və arılar” şeirini götürək:

Müftəilün	müftəilün	fAilün
Bi rayı nın	düş dü yo lu	bir za man
Ba ları sı	kən di si nə	na gə han (6, 87).

Fikrimizcə, Şirvaninin mahir pedaqoqluq qabiliyyəti onun təmsil yaradıcılığında da bariz hiss olunurdu. Belə ki, şair avam kütlənin də qavraya bildiyi dildə yazaraq, xüsusən cahil insanlarda cəmiyyətdəki eybəcərliklərə tənqidi yanaşmaq qabiliyyəti aşılamağa, analitik düşüncə formalaşdırmağa səy göstərirdi.

Bildiyimiz kimi, XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində Yaxın Şərqdə olduğu kimi Azərbaycanda da ibtidai təhsil məscid hücrələrində açılan mollaxanalarda verilirdi. Burada fars və ərəb dilləri ilə yanaşı, “Quran”dan ayə və surələr də uşaqlara öyrədilirdi. Həmçinin mollaxanalarda fars dilini öyrənmək üçün uzun müddət Sədi Şirazinin “Gülüstən” əsəri dərs vəsaiti kimi tədris olunurdu. Tarixi sənədlərlə tanışlıq göstərir ki, köhnə məktəblərdə bu kitablarla təhsil alan uşaqlar çox vaxt sadəcə mətnləri əzbərləyir, əzbərlədiklərinin mahiyyətindən bixəbər olurdular.

Məlumdur ki, Azərbaycan xalqı əsrlər boyu ana dilində danışmaq, ana dilində yazmaq, bu dili yaşatmaq, saflığını qorumaq uğrunda mübarizə aparmışdır. Lakin orta əsrlərdə istər məktəb, maarif, istərsə də şeir, sənət sahəsində ərəb, fars dillərinin hakim mövqeyi ana dilinin təhsil və tədrisinə imkan verməmişdir. Bu baxımdan sonralar Azərbaycan dilində dərs vəsaitlərini hazırlamaq, uşaqlar üçün əsərlər yazmaq ehtiyacı yaranmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, XIX əsrin I yarısında Azərbaycanda baş verən əlamətdar hadisələr içərisində yeni, dünyəvi məktəblərinin açılması, məktəb və maarif hərəkatının canlanması, maarifçi-realist ədəbiyyatının inkişafı xalqın mədəni həyatında mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Rus dilində açılmış qəza məktəblərindən başlayaraq XIX əsrin 70-80-ci illərdə yaranmış “Üsuli-cədid” və “Rus müsəlman məktəbi” kimi yenitipli, dünyəvi məktəblərdə Azərbaycan dilinin tədrisi uşaq ədəbiyyatının yaranmasına təkan vermişdir. Belə ki, 1874-cü ildən Şamaxıda yeni tipli məktəbdə müəllimlik fəaliyyətinə başlayan Seyid Əzim Şirvaninin tərtib etdiyi və içərisindəki mətnlərin bir hissəsinin müəllifi, bir hissəsinin də tərcüməçisi olduğu “Rəbiül-ətfal” (“Uşaqların baharı”) kitabı, əslində, yeni zəmanənin, milli oyanışın təsiri ilə yaranmışdır. “Üsuli-cədid” – yeni üsullu məktəblərin açılmasında iştirak edən, həmçinin orada müəllim kimi fəaliyyət göstərən Seyid Əzim uşaqlara ana dilində yeni məzmunlu, asan anlaşılan oxu kitablarının, dərs vəsaitlərinin yaradılması zərurliyini dərk edirdi.

Məlumdur ki, bədii yaradıcılığın digər sahələrindən fərqli olaraq uşaq ədəbiyyatının qarşısında daha çətin vəzifələr durur. Yazıçı və şairlər öyrədici, əyləndirici mahiyyətdə olan uşaq ədəbiyyatı üçün daha münasib mövzu və məzmun, ifadəli forma tapmalıdırlar. Uşaq dünyasına dərinləndirən bələd olan, xalq və dünya ədəbiyyatı təcrübəsindən bacarıqla istifadə edən sənətkarlar təmsil vasitəsilə əxlaqi-didaktik fikirləri ifadə edib kiçik oxucularına həm də janra qarşı maraqlı oymalıdırlar. Belə ki, Seyid Əzim şagirdlərin dərsliyə olan ehtiyacını nəzərə alaraq tərbiyəvi mahiyyətdə olan mənzum hekayə, təmsillərini, öyüd və nəsihətlərini uşaqlar üçün hazırladığı “Rəbiül-ətfal” dərs vəsaitində toplamışdır.

“Rəbiül-ətfal”ın akademik nəşrinin tərtibçisi Süleyman Rüstəmovun yazdığı kimi: “Üç ədəd şagird dəftərindən ibarət olan bu avtoqraf bir sıra hekayə, lətifə və nadirələri əhatə edir. Birinci dəftərdəki hekayələrin çoxu Nizaminin “Xəmsə”si, Füzulinin təmsilləri, Sədinin “Gülüstən”, “Bustan” və “Kitabi-qeyyibat”ı, Mollayi-Ruminin “Məsnəvi”si, Qaaninin “Kitabi-pərişan”ı, habelə hind xalq hekayə və təmsilləri, Azərbaycan, ərəb və fars folklorundan tərcümə, təbdil və iqtibas

edilmiş əsərlərdir ki, şairin qələmi altında sadələşmiş, nəzmə çəkilməmiş, o dövrün məktəblilərinin anlayacağı şəkə salınmışdır” (3).

“Rəbiül-əfal” (1878)yuxarı sinif şagirdləri üçün nəzərdə tutulmuş və müəllif bu dərsləyinə nəsr və nəzmlə yazdığı hekayə, təmsil, öyüd və satirik əsərlərini daxil etmişdi. Nizami, Füzuli, Kırlov və başqalarından da tərcümələr daxil etmişdi, lakin Seyid Əzim Şirvani bu dərsləkləri nəşr etdirə bilmir. A.O.Çerniyayevski və S.Vəlibəyov həmin dərsləklərə daxil olan materialların bir qismini “Vətən dili” kitabına daxil etdilər” (1, 287).

S.Ə.Şirvani “Rəbiül-əfal” kitabında yer alan alleqorik hekayələrini nəslə (“Nuşirəvan və iki bayquş”, “Tülkü və çaqqal”, “Balaca qarışa və tərə”), təmsillərini (“Xoruz və çaqqal”, “Hekayət-şeytanla oğlanın söhbəti”, “Qaz və durna”, “Ayı və siçan”, “Aslan və qarışqa”, “Abid və quru kəllə”, “Süleyman və qarğa”, “Dəvə və balası”, “İtlə pişiyin söhbəti”, “Qarının pişiyi”, Hekayət(maralın hekayəti), “Siçan və balası”, “Aslan və iki öküz”, “Dəvə və iki öküz”, “Eşşək və arılar”, “Siçan və pişik”, “Zahidi-müstəcabüddəvə”) isə nəzmlə qələmə almışdır. Şair bu təmsil və hekayələrində birlik, dostluq, peşəyə, sənətə dərindən yiyələnmək, əməyə məhəbbət, xeyirxahlıq və s. bu kimi ideyaları təbliğ edərək avamlıq, lovğalıq, bədxahlıq kimi mənfi keyfiyyətləri tənqid edirdi.

Seyid Əzim Şirvaninin çoxşaxəli yaradıcılığının orijinallığı ilə seçilən təmsil qolu A.A.Bakıxanovla başlayan təmsilçiliyin formalaşmasında böyük rol oynamış, özündən sonra gələn təmsilnəvislərin yaradıcılığına istiqamət vermişdir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Gülxani. P. Əhmədli S. Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri. Bakı, “UniPrint”, Bakı, 2014, 616 s.
2. Hüseyinov S. Seyid Əzim Şirvaninin yaradıcılıq yolu. Bakı: Elm, 1977, 218 s.
3. Osmanoglu. M. Uşaqların baharı və ya klassik üslubun payızı, Bakı, Ədəbiyyat qəzeti. 07.08.2017
4. Saləddin Ə. Azərbaycan şeiri və folklor (XIX-XX əsrlər). Bakı: Elm, 1982, 164 s.
5. Şirazi S. Bustan. Bakı: Azərnəşr, 1964, 256 s.
6. Şirvani S. Ə. Öyüd, Bakı: Gənclik, 1989, 160 s.
7. Şirvani S.Ə. Seçilmiş əsərləri. III cild. Bakı: Avrasiya Press, 2005, 384 s.

Т. Рустамова

Басня как одна из ветвей в творчестве Сеида Азима Резюме

Сеид Азим, являющийся автором оригинальных произведений, поэт, который черпал вдохновение из азербайджанского и восточного фольклора, мировой письменной литературы, оставил после себя литературную школу. Данная статья посвящена басенному творчеству С.А.Ширвани, известного публициста, поэта-лирика и поэта-сатирика, просветителя в истории литературно-общественной мысли Азербайджана XIX века, одновременно являющегося выдающимся баснописцем. Так, в статье к исследованию привлечены басни Сеида Азима как ветвь художественного и педагогического творчества.

Автор, статья которого посвящена басенному творчеству поэта, дает обширную информацию о баснях поэта, которые созвучны с азербайджанскими народными сказками, с мотивами «Калилы и Димны». В статье также исследуются переводы басен М.Физули, У. Закани И.А.Крылова и И.И.Дмитриева, осуществленные С.А.Ширвани, приводятся примеры из басен «Мышь и кот», «Медведь и пчелы» Сеида Азима, написанные в размере сари ритма аруз.

Статья охватывает и педагогическую деятельность С.А.Ширвани, который имеет огромные заслуги в развитии просветительского реализма в литературе, открытии новых светских школ в Азербайджане в первой половине XIX века, а также учебник «Рабиль-атфал», дается информация об аллегорических рассказах, баснях мастера, которые были включены в вышеупомянутый учебник.

Ключевые слова: аллегория, фольклор, басня, XIX век, литература, С.А.Ширвани, учебник

T. Rustamova

A fable as one of the branches in the creation of Seyyid Azim

Summary

Seyyid Azim, the author of the original works who got inspiration from Azerbaijani and Eastern folklore, world written literature, left literary school after him. The given article touches upon fable creation of S.A.Shirvani, the famous writer of political essays, the lyricist and satirist, the enlightener in the history of literary-social thought of Azerbaijan of the XIX century, who was the outstanding fabulist at the same time. Thus, the fables by Seyyid Azim as a branch of artistic and pedagogical creation were brought to the study in the given article.

The author of the article which touches upon the fable creation of the poet gives detailed information about the fables by the poet which are in keeping with the Azerbaijani folktales, the motifs of “Kalila and Dimna”. The translations of the fables by M.Fuzuli, U.Zakani, I.A.Krilov and I.I.Dmitriev made by S.A.Shirvani are also researched in the article too, the author gives examples from the fables “The mouse and the cat”, “The bear and the bees” by Seyyid Azim written in the metre of sari of the rhythm of aruz.

The article touches upon pedagogical activity of S.A.Shirvani which had great services in the development of enlightenment realism in literature, opening of the new high-society schools in Azerbaijan in the first half of the XIX century, the text-book “Rabil-atfal”, information about the allegoric short stories, the fables of the master which were included into the above-mentioned text-book is given.

Key words: allegory, folklore, fable, XIX century, literatura, S.A.Shirvani, textbook

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 20. 04.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 30.04.2019

Filologiya elmləri doktoru, professor Aida Qasımova tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.